

Bukvaiová Jana

Je 29. apríla. Deň mojich 65. narodenín. Keď sa na tým zamyslím, ubehlo to neskutočne rýchlo. Je rok 2053, ale vo svete sa toho až tak veľa nezmenilo.

Už 38 rokov žijem v relatívne šťastnom a stabilnom manželstve. Čo je v dnešnej dobe zázrak, nakoľko sa prevažná väčšina manželstiev rozpadá. Mám tri deti a päť vnúčat. Dnes je deň, kedy konečne odchádzam do dôchodku. V podstate by som ešte mohla pár (približne 7 rokov) pracovať, ale nakoľko mám tri deti mohla som odísť do dôchodku už teraz.

Dnes je veľmi ťažké dostať sa do dôchodku v rozumnom veku, v ktorom človek ešte vládze, aby sa konečne stihol venovať tomu, čo celý život odkladal. Časy, kedy sa z pracovného trhu odchádzalo pred 60tkou sú dávno za nami. Je to najmä tým, že by na trhu chýbali ľudia, a priznajme si to aj tým, že by neboli peniaze na toľké dôchodky. Hoci, štát prispieva len malou časťou. Každý si sporí na dôchodky svojpomocne, kedysi sa to nazývalo, že si šetrí v II. a III. pilieri. Jedinou výhodou celej tejto situácie je, že za tie roky práce si človek stihol ušetriť aspoň o čosi viac ako generácia mojich rodičov. V budúcnosti to určite pomôže najmä našim deťom, aby sa mali o mňa manžela za čo starať, keď už nám zdravie nebude slúžiť.

No a keď už spomínam zdravie. Zatiaľ sa nemôžem sťažovať. Mám síce problémy s kĺbmi a bolieva ma chrbtica a s trávením to tiež nie je žiadna sláva, no žiadne vážnejšie zdravotné problémy nemám. Pred desiatimi rokmi som mala problémy s očami, šedý zákal. Bola som na operácii a odvtedy je všetko v poriadku. Snáď sa mi nič horšie v najbližších rokoch nestane. Aj keď už je zo mňa dôchodkyňa, práce budem mať dosť. Musím sa stratiť o matku a pomáhať s vnúčatami. Mama má už 92 rokov. Trápi ju viacero zdravotných problémov. Nie je úplne imobilná, ale sama sa už o seba nepostará. V podstate vyžaduje stálu starostlivosť, no snažíme sa ju rozdeliť medzi mňa, manžela, a naše tri deti. Na dni kedy sa jej nik nemôže venovať jej vždy zabezpečujeme opatrovateľa. Premýšľali sme aj o domove dôchodcov, ale nik nevie koľko ešte bude žiť. Takáto starostlivosť by bola veľmi nákladná a taktiež by sme ju v takomto vysokom veku nechceli dať do úplne cudzieho prostredia. Bývame v dome, a jedna časť je prerobená tak, aby pre ňu tvorila samostatný malý byt. Aby sme mali súkromie, aj ju na dosah.

Všetky deti už majú svoju rodinu. Snažíme sa ich zaťažovať čo najmenej. Majú mnoho práce a tak nás navštevujú na striedačku. Každý víkend niektorí. S príchodom odchodu do dôchodku som sa začala obávať zmien, ktoré to prináša. Príliš veľa času stráveného doma, ponorka, málo kontaktu s okolím, so svetom. Celý život som pracovala s ľuďmi, aj keď sa teším, že si oddýchnem, viem že mi to bude chýbať. Aj preto sme sa rozhodla, že budem

navštevovať stretnutia starších ľudí. Ich veľkou výhodou je, že sa na nich človek spozná s novými ľuďmi, takými ktorí sú v podobnom veku, s podobnými problémami. Môže sa porozprávať, či zúčastniť sa súťaží a aktivít (zábavných alebo vzdelávacích) ktoré sú v rámci stretnutí organizované. Okrem toho sa stále stretávam so svojimi priateľkami. Niektoré z nich poznám viac ako 40 rokov. Mnohé priateľstvá počas tých rokov samozrejme odpadli, no tie čo ešte trvajú by som si chcela udržať (hoci priznávam nie je to vždy ľahké, človek sa mení).

Tiež by sme s manželom ešte chceli cestovať. V lietadle už síce veľmi neobsedíme, ale aspoň kratšie vzdialenosti zvládneme. Hlavným dôvodom všetkých týchto aktivít je najmä to, aby sme nevypadli z chodu, človek potom rýchlejšie starne. A navyše, keďže je ľudí v mojom veku tak veľa, sú pre nás, dôchodcov, vytvárané stále lepšie a lepšie podmienky pre život. Tak veľkú časť populácie už nemožno ignorovať (tak ako kedysi, keď boli starí moji starí rodičia).

Niekedy premýšľam nad budúcnosťou, čo bude keď už mi nebude slúžiť zdravie, alebo keď sa budem musieť začať starať o chorého manžela... Ako som vravela niečo našetrené máme, ale ak by sa nám niečo stalo teraz, neviem či by vystačili. Nechcem deti zaťažovať ešte aj starostlivosťou o nás, sami majú čo robiť aby sa užívali.

Smrti sa zatiaľ nebojím, nepremýšľam o nej až tak veľa. Väčšina mojich známych ešte žije. Minulý týždeň som bola na stretávke zo strednej školy, a zišli sme sa tam vyše dve tretiny, ešte aj triedny profesor prišiel. V podstate očakávam, že ešte najmenej 20 rokov budem žiť. Aj keď si veľmi neviem predstaviť, čo takú dlhú dobu ešte budem na svete robiť. Obavy mám skôr práve z toho. A z toho že prídem o muža. Už to nie je také zlé ako kedysi, no predsa len, muži umierajú skôr ako ženy. Čoskoro pôjde aj on do dôchodku, snáď už ďalší infarkt nedostane a dožije sa toho v relatívnom zdraví.

Zatiaľ je pre mňa najhoršie si uvedomiť, aká som vlastne stará. Pamätám si, ako veľa sa mi to zdalo keď som mala 20. Hoci som sa celý život snažila o seba poctivo starať, behávala som a zdravo sa stravovala (to sú aj hlavné dôvody toho, že ma netrápi obezita, srdcovocievne ochorenia, či podobné problémy, ktoré trápia časť mojich známych). Na plastické operácie som ísť nechcela. Všetky tie vrásky a šediny. Telesné zmeny. Zrejme si budem dlho zvykať na to, že to som ja, že už nevyzerám ako kedysi.

Ani vlastne neviem kedy sa to všetko stalo, kedy som sa tak zmenila. Popri toľkej práci a povinnostiach, človek ani nemal čas si uvedomiť, že niekedy medzi časom stihol zostarnúť.

Doláková Bohuslava

Už se to blíží, odbíjí půlnoc a já mohu prohlásit: dnes slavím své 65. narozeniny. Jelikož jsem přišla na svět až o půl dvanácté večer, mám do onoho okamžiku teoreticky ještě pár hodin času. Tento přechod nevnímám jako příliš velkou událost, ve věku starší střední generace se nacházím již nějakou dobu. Oslava této události se bude konat zejména pro udržení rodinných a přátelských vazeb, které jsou pro mě stále velice důležité, možná ještě důležitější, než tomu bylo dříve. Dříve. Mé mládí mi připadá tak vzdálené a přece tak blízké.

Vzpomínám, jak mi bylo dvacet pět let a já studovala na vysoké škole a byla plná ideálů. Chtěla jsem se do třiceti let vdát a mít první dítě a zároveň se etablovat v zaměstnání. Mým rodičům se pomalu blížil důchodový věk a začínali se těšit na vnoučata. Z prarodičů byla naživu už jen má babička, která si jako pětasedmdesátnice již dvacet dva let užívala důchodu, nutno říci, že zaslouženého – vychovala devět dětí a musela se smířit i s úmrtím čtyř novorozenech potomků, protože v šedesátých letech dvacátého století na vesnici předporodní a poporodní péče téměř neexistovala.

Zato já si té lékařské péče ve svých pětatřiceti letech se svým prvním dítětem pěkně užila. Toliko vyšetření jsem nikdy předtím nezažila, vždy jsem se velmi strachovala, že je se mnou a dítětem něco v nepořádku, takže mě doktoři museli pořád utvrzovat v tom, že všechny ty genetické testy a testy plodové vody jsou zcela běžným standardním postupem. Chlapeček se narodil zcela zdrav a v pořádku jsem byla i já, nicméně stále svobodná, protože kvůli obrovskému pracovnímu vytížení nám na svatbu s přítelem ani nějak nezbyl čas. Přítel měl tehdy třicet devět let a zažíval velký kariérní růst, jako finančnímu makléři se mu po novém ekonomickém boomu začalo opravdu dařit. I já na akademické půdě prožívala vzestup, přesto můj plat byl v porovnání s ním téměř poloviční.

Díky tomu, že maminka odešla do důchodu jsem nemusela mít obavy o to, kdo se o naše dítě bude po šestinedělí starat, sama se nabídla. Všichni nám tehdy vyšli vstříc a jediná, komu vadilo, že mám dítě za svobodna, bez požehnání kněze, byla babička, která mě prosila, aby svatba byla co nejdříve, ať se jí ještě dožije. Radost z prvního vnoučete obměkčila v tomto ohledu dokonce i mého otce, který stále ještě pracoval, i když byl už v důchodu. Nechtěl ztratit „kontakt se světem“ a „doma by nevěděl, co dělat“ a navíc by od svých dětí nikdy nepřijal finanční pomoc, která by v jiném případě byla patrně nutná, protože tehdejší důchody dosahovaly téměř hranic životního minima. Stát totiž musel vyplácet důchody více než dva a půl milionu osob a snažil se na nich šetřit, jak se dalo a neustále jsme museli

naslouchat novým a novým verzím reforem důchodového systému, takže jsme s nějakým důchodem už přestali počítat.

S (těžce neseným) přechodem mezi členy střední generace a příchodem druhého dítěte jsme se s přítelem rozhodli naše soužití zlegalizovat, ale spíše kvůli daňovým úlevám. Při své svatbě jsem si vzpomněla na kamarádku, která se vdávala, aby mělo její dítě rodiče se stejným příjmením – to se mně nestalo, já si své ponechala. Jediná, která se nad tím pozastavila byla opět moje babička, která tehdy dožívala v péči jedné ze svých dcer a vše ještě se zaujetím sledovala. Můj otec začal pracovat na poloviční úvazek, protože se cítil unavený a doktor mu to přikázal. Moje maminka ke mně a manželovi chodila pravidelně hlídat děti, protože naši kluci byli pěkně divocí a bez dozoru vždycky něco vyvedli. Tehdy jsem měla velké pochybnosti o své výchově, připadalo mi, že nebyli schopni pochopit plně základní hodnoty, které já ctím a ctíla jsem je po celý život. Musela je téměř nutit, aby se mnou a svým otcem zašli na Vánoce do kostela na mši. Jako malá jsem tyto události brala jako zpestření a jesličky v kostele jsem obdivovala, i když bych v kostele nemusela trávit tolik času, jak si tehdy moje silně religiózní rodina přála. V Boha jsem věřila nějak automaticky a ani mě nenapadlo ptát se, jestli opravdu existuje.

Je to jako včera, co mi bylo pětapadesát. Ten věk mě v dětství děsil. Vždyť přesně tolik let bylo babičce Boženy Němcové v její slavné Babičce a ta měla již život téměř za sebou a svému okolí již jen předávala nabytou moudrost. Já si v pětapadesáti připadala jako v zenitu, konec mi ani nepřišel na mysl, vždyť jen do důchodu jsem měla (tedy, myslela jsem si, že mám) dalších patnáct let. V práci jsem byla úspěšná, vydělávala jsem víc než zamlada, ale stále o hodně méně, než můj manžel (který i přes velkou manželskou krizi a několikaměsíční odloučení mým manželem zůstal). Moudrost bych předávala ráda, ale moje postpubertální děti o ni evidentně neměly zájem. Každý kolem nich jim tehdy připadal příliš starý, aby jim porozuměl, a tak vyhledávaly téměř výlučně své vrstevníky. S jistou dávkou sebezapření jsem jim (v duchu) dávala za pravdu – lidé u nás měli v průměru čtyřicet sedm let. Když já byla ve věku svých dětí věku, tak to bylo o šest a půl roku méně. Děti se rodilo pořád stejně málo a lidé se dožívali vyššího a vyššího věku. Přesto moje babička už na světě nebyla a můj otec také ne. Ovdovělou maminku jsem proto navštěvovala častěji a musím říct, že i přes smutek nesla ztrátu mého otce vcelku dobře. Zaměřila se na vnoučata, kterým téměř ve všem vyhověla.

A jak je tomu dnes, když je mi šedesát čtyři let tři sta šedesát čtyři dní a dvacet tři hodin? Maminka již zemřela a to mě velice zasáhlo, nicméně s manželem máme velice krásný

vztah prověřený léty a děti konečně trochu dospěly a začínají si s námi rozumět. Já pociťuji touhu po vnoučatech, teď už na ně mám věk. Mé děti zatím potomky neplánují, doteď se věnovaly vzdělání a kariéře. Vychovali jsme je tak, aby byly schopné se o sebe samy postarat. Jediné, co mě mrzí, je to, že ani jedno už se mnou nechce jít na svátky na mši. Já se poslední dobou uchyluji do kostela celkem často. Mám na to víc času, už půl roku pracuji na poloviční úvazek a je to znát. Důchod mě čeká stejně nejdříve za deset let, tak se pokusím se více šetřit, ať si ho pak užiji ve zdraví a naplníme ho s manželem cestováním po světě, jak si už několik let plánujeme. Doufám, že manžel si také zachová svěžest a pozitivního ducha, kterým stále oplývá. Sice by měl do důchodu jít dříve než já, ale se svojí pracovní morálkou doma nevydrží a minimálně na poloviční úvazek bude pracovat i v důchodě.

Tak už se mi to blíží, za minutu půl dvanácté. A zbývá poslední otázka, měnila bych něco? Teď je již pozdě bycha honit, ale když mě přepadnou myšlenky na to, co by mohlo být lépe, uvědomím si, s jakými změnami a těžkostmi jsem se musela vypořádat, tak si řeknu, že to nedopadlo vůbec špatně a s prastarou písní od Edith Piaf si zanotuji: „Non, Je ne regrette rien“ - „Ne, ničeho nelituji.“

Juchelková Monika

Za pár dní, v únoru, budu slavit svoje 65. narozeniny, na oslavu se sejde celá moje rodina, i když přijdou všichni, pořád to bude v podstatě malá rodinná sešlost. Máme s manželem totiž jedinou dceru, její čerstvých 30 let. Narodila se nám, když jsem měla už deset let po vysoké škole, bylo mi 35 let a pracovala jsem v oblasti marketinku. Už na škole jsem si říkala, že děti asi nechci, nebyla to moje priorita, zajímala mě kariéra, sbírání nových zkušeností a navíc jsem hodně cestovala. V té době jsem neměla žádného dlouhodobého partnera. Tento můj životní styl mi vyhovoval až do mých 30 let, pak už jsem cítila, že v práci, kde jsem pracovala už během studií, jsem na hranici svých možností postupu. Navíc některé z mých kamarádek a blízkých měli už děti, ne jen malé miminka ale i čerstvé prvňáky. V práci mé kolegyně na stejných pozicích děti většinou neměly, pamatuji si, že tam fungoval konkurenční boj a já věděla, že s dítětem už bych tohle pracovní tempo nemohla stíhat.

Mého budoucího partnera jsem poznala na jedné pracovní konferenci, byl o pět let starší, jednou už rozvedený a měl už dvě děti z prvního manželství. Svatbu jsme měli o čtyři roky později, nemůžu říct, jestli rozhodnutí vzít se bylo čistě jen naše, nebo v tom hrál i tlak ze strany mých rodičů. Mí rodiče měli svatbu velmi mladí, matce bylo čerstvých 18, otec byl o dva roky starší a já se sestrou jsme se narodily velmi brzo po svatbě. Moje sestra se také

vdávala docela mladá, ve svých 25 letech a nyní už má jednoho dospělého syna a jedno vnouče. Takže jsem na jednu stranu v té době rozuměla obavám mých rodičům o můj budoucí partnerský život.

Po svatbě se svým partnerem jsme se přece jen rozhodli mít dítě, i když jsme oba původně plánovali, že děti mít společně už nebudeme. Ve svých 35 letech už ale nebylo tak jednoduché otěhotnět, jak jsem si původně myslela, čekalo nás zdravotních vyšetření a procedur, než se mi podařilo otěhotnět. Smutné bylo, že jsem ve své věkové kategorii nebyla s tímto problémem vůbec žádná výjimka.

Narodila se nám dcera, když mi bylo 35 let a manželovi 40. Na mateřské dovolené jsem zůstávala pouze krátce, vyskytla se mi možnost udržet si pracovní pozici ve své tehdejší práci a z obavy z toho, že bych po mateřské dovolené zůstala bez práce a musela začínat někde jindy od začátku, jsem tuto nabídku přijala a co nejdříve po porodu jsem se vrátila do práce. Manžel neměl tak fixní pracovní dobu jako já, takže zůstal s naší dcerou nějaký čas na otcovské dovolené. Zpětně si tohle období docela pochvaluje, v jeho okolí bylo více otců, ne jen v jeho věku, kteří také zůstávali s dětmi na otcovské dovolené, takže už nebyl taková výjimka. V době, kdy moje matka byla na mateřské dovolené tento model fungování rodiny, vyvolával spousty komplikací a otázek, můj manžel už v podstatě vychovával naši dceru ve fungujícím systému.

Po nějakém čase se ale musel také vrátit do běžného pracovního procesu a s výchovou o dceru mi pomáhali mí rodiče. Oba byli těsně před důchodem, oba bohužel už delší dobu bez práce, protože na pracovním trhu se nemohli uchytit téměř od jejich 50 let. Otec sice občas vypomáhal jako konzultant ve své původní práci, ale v podstatě už byli oba doma a pomáhali mé mladší sestře s dítětem a pak již také i mě.

Ted už je situace úplně jiná, se sestrou se střídavě staráme o ně. Moje dcera je stále bezdětná, žije s partnerem v nesezdaném soužití a nemyslím si, že by se nějak situace měla změnit. Já stále ještě pracuji, během života jsem vystřídalala několik zaměstnání, teď už si ale říkám, že bych na tomhle místě mohla zůstat, dokud mi to zdravotní stav dovolí a budu stíhat pracovní tempo. Můj manžel už nepracuje ve stále práci, o jeho firmu se stará jeho syn z prvního manželství a on se tam jen občas objeví, spíš aby se cítil užitečný, než že by ho tam oni potřebovali. Ted se spíš věnuje golfu, ale jeho současný zdravotní stav už mu nedovolí to, co by si přál dělat naplno a to cestování, ale ještě to není tak špatné, ležení v nemocnici nám snad ještě pár let nehrozí.

Já se snažím dohánět v práci, co se dá, abych jí ještě zvládala, chodím na kurzy nových technologií, jinak bych v práci už spousty věcem nerozuměla a byli mi cizí. Navíc jsem konečně začala studovat ruský jazyk, nikdy jsem na to neměla pořádně dost času, tak snad to dotáhnu až na zvládnutí státní závěrečné zkoušky. Občas chodím na kurzy jógy, je to jediný sport, který zvládnou, aniž bych netrpěla druhý den bolestmi po celém těle. Neustále jsou ale kolem mě nabídky aktivit, kurzů a center, kde bych mohla se naplno věnovat aktivitám, všichni mluví o aktivním stárnutí, ale já sama cítím, že to co dělám teď je akorát a další aktivita už by pro mě nebyla zvládnutelná. V médiích neustále slyším o tom, že šedesátka je nová čtyřicítka a ten tlak z okolí abychom to tak my také cítili je obrovský, ale nezvládnutelný. Je stále těžší udržet se fit, krásná, dobrá v práci a aktivní v rodině a svém volném čase, i když to každý ode mě předpokládá a vyžaduje.

Jak jsem již zmínila, vnoučata nemám, takže nejsem a asi ani nebudu mít roli babičky. Jediné děti, které s manželem občas vídáme, jsou vnoučata, které má ze strany svých dětí z prvního manželství, ale není to tak časté. Občas nás také přijde navštívit syn mé sestry se svým dítětem, jeho dcera je teď na základní škole, takže s ní a zajdeme občas do divadla, nebo jí vezmeme na zahradu.

Mě hodně práce zabere starost o mé rodiče, musím se za nimi skoro každý den zastavit, sice se střídáme o péči o ně se setrou, ale jak jsem říkala, ta se stará také o vlastní vnouče, takže toho času nemá tolik. Oba mí rodiče už mají už přes osmdesát, dopadají na ně nemoci, často už pobývají v nemocnici. O rodiče mého manžela se aktivně nestarám, občas k nim s manželem zajdeme na návštěvu, ale starost o ně přebrala manželova mladší sestra.

Co se týče našeho vztahu s manželem, jsem ráda, že jsme byli v té polovině manželských párů, které se nerozvedli, spoustu našich známých jsou už několik let rozvedeni a také už někteří žijí s novými partnery. Několik kolegyní z mých prací jsou celoživotně bezdětné a nemají manžela, žijí většinou v nesezdaném soužití. Sama si občas říká, že já jsme se usadila na poslední chvíli, skoro jsem dodržela svoje rozhodnutí z vysoké školy zůstat bezdětná a neprovdat se.

Do budoucna si říkám, že ještě zkusím se udržet v práci, alespoň ještě nějaký ten rok, i když vím, že se to pro mě stává náročnější a ani ve firmě už necítím takový zájem o mou práci. Doufám také, že se manželův zdravotní stav nadále nebude více zhoršovat a že si ještě splníme několik svých osobních snů, budeme ještě pár let cestovat a že se třeba jen dočkáme nějakého toho vnoučete.

Kolářová Kateřina

V okolí Dukovanské jaderné elektrárny, Rok 2048

Zítřka mi bude 65 let. Je to už dlouho, co jsem si něco sama pro sebe napsala, máme pořád tolik práce, ale naštěstí to pořád zvládneme, hlavně proto, že jsme zdraví. Bydlíme v okolí jaderky, protože zde je nádherná zachovalá příroda, čistý vzduch a plno prostoru. Vždycky jsme s manželem, i před svatbou jsme o tom hodně mluvili, že bychom chtěli mít malý statek, zvířata, pěstovat bylinky, zeleninu a prodávat domácí slepičí vajíčka. Bohužel Brno se tak rozrostlo, postupem času spolkló většinu okolních vesnic do svého předměstí, že v jeho okolí jsou pozemky natolik drahé, že jsme si nemohli dovolit koupit tam nějakou malou usedlost s pozemky, kusem lesa. Proto jsme se rozhodli vrátit na místo, kde jsme trávili veškerý volný čas jako mladí a svobodní. Tento sentiment jsme si dovolili o mnoho let později, než jsme chtěli. Přáli jsme si, aby naše děti ještě, když byly malé, vyrůstaly v čistém prostředí. Díky tomu, že jsme oba pracovali na živnosták, jehož jistou předností je upravit si pracovní dobu podle vlastních představ, jsme měli dostatek času a prostoru na děti, oba jsme si upravili pracovní dobu podle dětí, střídali se v péči o děti a samy sebe viděli jen v noci. Tak, jak jsem již psala, chtěli jsme hned po narození dvojčat, bydlet někde na vesnici, bohužel nám to naše pracovní nasazení a služby na hlídání dětí, nebo spíš nedostupnost těchto služeb, nedovolili. A tak jsme se přestěhovali až po padesátce, ale užili jsme si toto období, pracovali jsme jen 4 dny v týdnu a měli 3 dny na děti a práci na statku. Děti už byli v pubertě a odmítali každý den dojíždět do školy. Jistý kompromis mezi našimi přáními a splněným snem, a tím, co si přáli děti, bylo držet si náš byt v Brně. Život jsme prožili naplno. Dalo by se s jistou nadsázkou říct, že jsme žili dva životy. Jeden městský od pondělí do čtvrtka a druhý rurální od pátku do neděle. Zvířata jsme si pořídili až po dalších 8 letech tady. Tedy skoro před šedesátkou, a to už nemáme tolik sil, jako za mlada, ale jak jsem už vzpomínala, zatím jsme zdraví.

Život jsme měli krásný, zatím. Máme tři děti. Holčičku a dva kluky. Máme i dvě vnoučata. Všechny děti se nám narodily po mém třicátém pátém roku života. Můj manžel je o rok starší. První dítě se nám povedlo až po dvou letech pokusů. Pořád bylo plno práce a starostí a děti jsme pořád odkládali na pozdější dobu. S kluky jsme měli větší starosti. Nešlo nám po druhé otěhotnět a tak jsme zkusili všemožné dostupné preparáty, babky kořenářky, lidové rady, až jsme si vzali měsíční dovolenou a najednou to šlo, tak nějak samo. Já jsem nikdy nechtěla podstoupit žádné hormonální léčení, jsem velmi ráda, že jsem nemusela. Doktoři se divili, že máme dvojčata přirozenou cestou, ale mně to přišlo přirozené. Hlavně,

když to mám v genech po tatkových předcích. Co si pamatuju, vždycky byly v rodině nějaká dvojčata, jako malá jsem si nepamatovala, který z dědečků je pravý a který je dvojník. I náš syn má dvojčata a taky přirozenou cestou.

Naše děti měly jako malé kolem sebe mnoho kamarádů stejného věku, ale i děti o několik let starší. Většina manželových přátel už měla děti na ZŠ, když se nám narodila holčička. Hlavně proto, že brzo začali, kolem 25roku věku. Ale mohli si to dovolit, nikdo z nich moc nestudoval. Většina manželových přátel má základní střední vzdělání. Myslím si, že by začali i dřív, kdyby měli našetřené peníze na bydlení nebo kdyby si našli dřív partnera. No, nakonec to ale dopadlo tak, že se postupně skoro všichni rozvedli a teď vymýšlíme složité plány na to, kdy se s kterým z nich sejdeme, s kterým pojedeme na dovolenou v létě, a se kterým v zimě. A to ani nemluvíme o těch tahanicích, které se strhly kolem dětí a kolem majetku. Bylo hrozné sledovat, jak se z nich stali největší nepřátelé, a co byli všechno schopni udělat, jen aby si ublížili. Moji přátelé jsou většinou studovaní lidé s vysokou školou, a jejich životní situace je naprosto odlišná. Půlka mých kamarádek podlehla panice, že chce mít dítě a to byla celkem legrace, jaké všemožné taktiky začaly vymýšlet pro své oplodnění. Od schůzek na inzerát, přes šílená rande, kdy sehnali potencionální „oplodňovače“ na diskotékách (takový pětatřicítka na diskotéce jsou fakt směšný, bohužel jsem s nimi musela několikrát vyrazit, takže vím, o čem mluvím), přes různé dohazovačské praktiky jiných kamarádek a kolegů z práce, po přímé inzeráty na oplodnění. Ně kterým se to povedlo, ale většinou až v případě asistence doktorů, nebo když to vzdaly a začaly si užívat partnera, partnerského života, svého postavení v práci a peněz, které tvrdě vydělaly. A to se pak strašně divily, když přestaly po čtyřicítce menstruuovat a panikařily, že už jsou v přechodu a najednou byly v tom a byly tak zmatený jako by jim bylo znovu 16 a bylo to náhodou. Já, to byla legrace. Ta druhá půlka mých kamarádek toto vůbec neřešila, buď už měla partnera, se kterým se seznámila v průběhu studia nebo na děti úplně zanevřela a soustředila se pouze na sebe, svůj život a na svoji rodinu. Vzpomínám si na jednu kamarádku, která se ve svých 35letech začala starat o svoji nemocnou matku a starala se o ni dalších 20let. Vůbec netuším, co celé ty roky dělala, ale před deseti lety mi zavolala, že její matka umřela. Ona pak ztratila určitý smysl života, tak jsme ji s holkama vzaly na Šumavu. A teďka je to ta největší cestovatelka. Není kontinent, kde by nebyla alespoň jednou na dovolené, Evropu už má projetou minimálně dvakrát. Myslím si, že si to opravdu užívá.

Ani jeden z nás už nemá rodiče. Manželovi umřel otec, už když jsme spolu randili. Jeho rodiče si pořídili Patrička, když bylo tátovi přes 40let a mamce 28let, měla problémy

dřív otěhotnět („prý měla nekvalitní partnery). Jeho mamka žila stejně dlouho a naplno jako bábi. Asi mají ženský v jeho rodině tzv. „tuhej kořínek“. Bábi si žila naplno asi i proto, že poměrně brzo pochovala oba manžele a pak se soustředila jen na sebe. Mamka brzo ovdověla a pak proháněla pány a jezdila po dovolených až skoro do konce. Protože byl Patrik její jediný syn, tak byla v posledních měsících u nás, ještěže jsme měli tak velký byt. Jinak si to nedovedu představit, jak bychom to zvládli. Moji rodiče spolu prožili celý život. Znali se už, když byli děti. Měli několik poměrně těžkých období, když byl taťka na vojně a mamka se mnou a bráchou doma sama, nebo když pak neměl jeden nebo druhý z nich práci. A byl několik let doma, naštěstí, že se přes svoje vzdělání ani jeden z nich neštítí práce, a tak například roznášeli noviny, než si našli práci, dle své odbornosti. To se nám s manželem naštěstí vyhnulo, on je kadeřník a práce má pořád plno, já pracovala celý život střídavě v pojišťovnictví a bankovníctví. Bohužel moji rodiče skonali po dlouhých nemocech, oba v nemocnici. Před tím jsme je měli dlouho doma, buď byli u nás, nebo u mých bratrů. Oba mají fantastické manželky, tak jsme se o tuto péči podělili celkem dobře.

Naše děti jsou každé jiné. Dcera jezdí po celém světě, je odbornice na věci kolem zabezpečení počítačů, co přesně dělá, nechápu, ale práce má pořád plno. Příští rok jí bude 30 let. Má přítele už přes tři roky, ale nevím, jestli s ní vydrží, když pořád někde lítá. Příští týden přijede na několik dnů, musíme s manželem zjistit, jak to dál plánuje. Naštěstí ten její je dost podobný manželovi, takový rodinný typ, který by se snad dokázal i sám postarat o děti. Myslím, že by to i chtěl, nevím, musíme si s dcerou promluvit, co plánují. Dvojčata jsou každé úplně jiné. Jeden studuje a studuje, učí na univerzitě a snaží se propojit univerzitní svět s komerčním trhem. Zatím mu to jde a prý je velmi úspěšný v práci. Také má přítelkyni, která je velmi mladá, oproti mému synovi. Je jí 19 a letos bude maturovat. No myslím, že by si měla ještě užívat, ale uvidíme, jak dlouho jim to vydrží. Jsou spolu teprve několik měsíců a až čas ukáže. Naštěstí jako kluk má víc času než dcera, na to aby si vybral partnerku, nebo se oženil. Pořád platí, že pánové na toto mají více času. Jejich možnosti se s věkem rozšiřují a mladší žena není na překážku a dneska už to není vůbec divný, kdyby měl manželku o deset let mladší. Náš druhý syn to vzal úplně z jiného konce. Už v dětství nám říkal, že studovat nepůjde, že chce pracovat rukama, že za ním zůstane fyzická práce a hmotný důkaz, že pracoval. Nikdy jsme mu nebránili. Myslím, že jsem ho ovlivnila tím, jak jsem pokaždé nadávala, když jsem nemohla sehnat opraváře na pračku, ledničku, tiskárnu nebo sklenáře a automechanika. Náš syn se tedy rozhodl, že bude řemeslník, už na škole zkoušel všechna možná řemesla a dneska vlastní firmu, která poskytuje základní řemeslné služby pro

domácnosti. Často se mi směje, že to dělá, jen kvůli mně, abych měla pořád všechno opravené a doma v pořádku. Ženil se brzo, vzal si svoji spolužačku. Myslím, že udělal dobře, kdyby si ji nevzal, dlouho by přemýšlel koho, až by zůstal sám. Má velmi časově náročnou práci, takto stihl založit rodinu hned na začátku kariéry. Má dvě nádherné děti a...Protože jeho ženě umřeli rodiče velmi brzy, tak jsme je vzali k nám, hodně jsme se sblížily a teď za mnou chodí jako za kamarádkou, a já už vím tajemství, manžel ani syn ještě ne, ale máme dalšího vnoučka na cestě! Tak máme plno radosti na stará kolena. Nemáme ani čas stárnout, jeho ženě pomáháme s dětmi a ona nám se zvířaty. Doufám, že budeme ještě dlouho zdraví, abychom se dožili dalších vnoučat a mohli našim dětem pomáhat a viděli, jak vnoučata porostou.

Mrázová Alžběta

Dnes mám oslavu pětadesátých narozenin. Přejde celá rodina, mé děti, bratr s rodinou, bratřenci a sestřenice a další příbuzní. Naše rodina se totiž vždycky ráda scházela na oslavách, tedy dnes tomu bude nejinak.

Po škole jsem začala pracovat v domově důchodců v Terezíně, což je malé městečko na Severu Čech, asi pět kilometrů od města, kde jsem se narodila a vyrůstala. Práci jsem si zde domluvila, již když jsem chodila do školy do Brna. Jelikož mám vystudovanou sociologii a sociální práci, a měla jsem známé na městském úřadě v Terezíně, přislíbili mi práci. Musela jsem si udělat při škole rok a půl praxe, aby mě vzali, takže jsem na různé poloviční úvazky apod. naháněla hodiny. V domově důchodců pracuji dodnes. Domov důchodců totiž byla a je instituce budoucnosti. Seniorů přibývá, a protože do důchodu se dnes odchází ve velmi pozdním věku, nemá se tak kdo starat o přestárlé a nemocné matky a otce a ti teď žijí ve specializovaných institucích, jako je ta naše. I mí rodiče u nás teď, ve svých jednadevadesáti žijí. V rodině máme dlouhověkost. Obě moje prababičky zemřely již ve své době až po devadesátém roce! A to se ještě lékařská péče zdokonalila natolik, že se oproti době, kdy já jsem byla mladá, prodloužila průměrná šance na dožití o více než 10 let. A co se týče platu za mou práci, vydělám si v pětadesáti jako vedoucí oddělení poměrně dobré peníze, mnohem lepší, než jsem měla na příklad v pětadvaceti. A celý život si vlastně nemůžu stěžovat na nedostatek financí: s konstantním příjmem se dá pěkně vyžít a i něco ušetřit.

Po škole jsem se tedy vrátila domů, do Litoměřic. Vždycky mě to sem táhlo. I na vysoké jsem jezdila každý víkend domů, i když mi každá cesta zabrala 5 hodin. Hrála jsem v mládí na saxofon a měla jsem tu několik kapel. V těch jsem zůstala, pokud si dobře vzpomínám, ještě nejméně do čtyřiceti let. A i dnes si občas zahraju. To se nezapomíná. Jako

koníček mě naplňovaly i po dobu, kdy jsem měla např. malé děti. Vždycky jsem byla ta, která nechtěla sedět doma, a můj druh mi v tom nebránil a o děti se postaral.

Vrátit se po škole zpátky domů pro mě byla jasná volba: a to v podstatě jen kvůli jedné věci: bylo mi jasné, že pokud budu mít děti, budu chtít, aby je vychovával někdo jiný, než jen instituce školky, družiny apod... a od toho tu byla babička: moje matka, která se na ně strašně těšila už asi od mých dvaceti let. Rodiče, kteří měli vždy zálibu v obchodování s nemovitostmi (protože moc dobře pochopili, co má trvalou hodnotu a co ne), mě i mému bratrovi také koupili v Litoměřicích byt do začátku, a tak jsme se měli s mým přítelem hned po škole kam přestěhovat. Velmi nám tak ulehčili naši situaci.

Se svým druhem jsme spolu již 49 let. Je trochu workoholik, vždycky byl. Ale co je starší, už polevil. Vystudoval IT a dodnes se tomu věnuje. Randili jsme spolu už na střední škole, na vysoké spolu už bydleli a zůstali spolu až doteď. Zní to neuvěřitelně. Jenže proč měnit něco, co, jak jsem pochopila, ve stejné kvalitě, natož lepší, nenajdu. V mnoha věcech jsme velmi rozdílní: on nikdy nebyl na oslavy, docela nerad cestoval, chodí brzy spát, ráno brzy vstává... ale pochopili jsme, že zásadní věci jsou docela jinde a tak jsme se naučili jeden druhého v těchto „nedůležitostech“ respektovat.

Máme dvě děti. První dceři je 33, druhé 31. Jsou úžasné. I když na nich pozoruji některé rodinné geny, které se mi nelíbí, a již jsem je pozorovala na svém dědovi, na své matce, a i na sobě. Po jejich otci jsou zase velmi chytré. Pamatuji si, že ještě na vysoké škole jsme si s druhem přesvědčeně notovali, že děti mít nikdy nebudeme. Uměli jsme si představit život, on se svou prací, já se svými koníčky. Jenže samozřejmě že poté, co jsme oba oslavili naše třicáté narozeniny, debata o dítěti byla častějším a častějším tématem. Jako většina vysokoškoláků té doby jsme tedy měli první dítě až po třicítce. Snažili jsme se ve výchově vyvarovat chyb našich rodičů, jenže teoreticky se to pěkně říká, ale hůře provádí☺ Ale byli jsme již starší, vyrovnanější, což shledávám na pozdním rodičovství jako velkou výhodou.

S druhem jsme se dohodli, že na rodičovské dovolené zůstane ten, kdo bude vydělávat méně peněz. Samozřejmě jsem to byla já☺ i když jsem nechtěla. Jenže v naší stále genderově nevyrovnané době je to byl nadále muž, kdo vydělává víc, ještě k tomu, když má vystudovaný perspektivnější obor. Ale střídali jsme se v péči, co to šlo. Nejen když byly malé, ale i když povyroستly.

Dcery už jsou více než 7 let z domova. Od té doby, co odešly, se můj život změnil. Postupně, již při jejich postupném odchodu, kdy dojížděly na vysokou školu, jsem se pomalu začala intenzivně vracet ke svým koníčkům, i když neustálý pracovní proces mi nedovoluje se jim věnovat tak, jak bych si představovala. S druhem si zase občas vyjedeme na hory, i když

už neuskutečňujeme žádné výšlapy a dobrodružné výlety s batohem do nebezpečných krajin, jako tomu bylo za mlada. Vlastně jen já jsem jezdila s partou kamarádů...Mirek na mě vždy čekal doma. Spolu jsme odjakživa jezdili na méně náročné cesty, které byly kompromisem mezi našimi cestovatelskými temperamenty a požadavky. A teď jsme se již dokonale naladili na stejnou vlnu: občas prostě zajedeme do hor, na lyže, do vinného sklípku nebo třeba k moři. A proč ne, když se cítíme stále poměrně dobře. Mě sice bolí záda a kolena, ale co si pamatuju, obojí mě pobolívalo již na vysoké škole. Prostě ta rodinná genetická zátěž, se kterou málo uděláte.

Pernicová Jana

E-Respekt, ročník 2050, číslo 32

Rozhovor s osobností

Jana Pernicová se narodila 25.4. 1985 v Brně. Vystudovala obor Sociologie na Masarykově Univerzitě. Je známou spisovatelkou a profesorkou. Letos vyšla její již 15. kniha s názvem *Muži, ženy a stárnutí populace*. Mnoho let působila v zahraničí, nyní se věnuje akademické činnosti zejména v Česku. Je vdaná za úspěšného scénáristu Lukáše Knotka a má čtyři děti (Matyáš 35 let, Sofie 33 let, Amálie 28 let, Jakub 26 let).

I v tomto hektickém předvánočním čase se nám podařilo spojit se se spisovatelkou Janou Pernicovou, která si na nás udělala čas, a věnovala nám několik postřehů ze svého aktuálního, minulého i budoucího života.

Co právě děláte a jak se těšíte na Vánoce?

Před pár dny jsem se vrátila s manželem z Floridy, kde jsme strávili pár týdnů pěkné dovolené. Vyhovuje mi tamější počasí. Odjakživa mám totiž ráda teplo, slunce a moře. Když mi bylo okolo dvaceti let, snila jsem o tom, že se tam jednou přestěhuji. Vzala jsem si ovšem svého dlouholetého přítele, který je mým opakem. Nejraději by trávil léto někde hodně na severu. Takovým menším kompromisem se nám stala Anglie, kam jsme se na čas přestěhovali. Pravda byli jsme tam skoro patnáct let. A jsem za to ráda.

Moje příprava na Vánoce se Vám možná bude zdát zastaralá, ale já si prostě některé tradice vzít nenechám. Stromek kupujeme pokaždé živý a baňky máme skleněné. Umělost nemám

ráda už od mládí. Mnoho mých kamarádek už dávno cukroví nepeče. Dnes si všechno můžete objednat a přijde Vám to až pod nos. Já si to pečení užívám už 40 let. Takže u nás je vánoční atmosféra opravdu hodně tradiční. S manželem nazdobíme dům, stromek, já napeču cukroví. A pak se na Štědrý den všichni scházíme. Je nás opravdu hodně. Ve své generaci platím za exotku, protože skutečně nebylo zvykem mít tolik dětí. Všechny moje kamarádky mají jedno, nanejvýš dvě děti. Víte, já jsem vlastně ani čtyři děti neplánovala. Zlatým ideálem byly děti dvě. Pak jsem přišla na univerzitu, kde se poměrně často řešil demografický problém stárnutí populace. K tomu nám ještě jeden významný profesor (dnes by mu bylo asi 118 let) říkával, že děti, nikoliv kariéra jsou tou hlavní budoucností. Takže já mám vlastně jako jedna z mála čtyři děti ne navzdory, ale právě kvůli svému vzdělání.

Kde berete inspiraci pro psaní Vašich knih?

Ze života samozřejmě. Je ovšem rozdíl, zda píšu knihu odbornou nebo beletrii. Víte v mém věku mi ta odborná literatura již dává zabrat. Přestože neustále načítám různé knihy a články, trvá mi déle, než to dám dohromady. Když jsem byla mladší, zhruba v pětadvaceti letech, měla jsem dojem, že každá moje práce přináší nový nápad, myšlenku i originální zpracování. Čím více se však člověk různými tématy zabývá, zjišťuje, že není prvním a asi ani posledním, kdo už něco podobného napsal. A pak pracuji s mladými studenty a studentkami, kteří mě neustále nutí být alespoň o krok napřed.

Co se týče beletrie, je to pro mě spíš takový relax. Jsou to myšlenky, které ke mně připlouvají, příběhy a nápady inspirované lidmi okolo mě. Občas se ještě věnuji ilustracím dětských knih. Nikdy jsem sice nestudovala umění a své kresby ani za velké umění nepovažuji, ale jednou, když byly moje děti malé, našla jsem některé ze svých obrázků, které jsem jako dvacetiletá holka kreslila jen tak do šuplíku. Dětem se to moc líbilo a mě napadla, tehdy myslím odvážná myšlenka, nabídnout svoji práci jedné spisovatelce dětských knih. Kupodivu je o to zájem. Klasická kniha se pomalu začala vytrácet již v mém mládí, ale nyní sleduji malé záblesky naděje. V naší přetechnizované kosmopolitní společnosti se již někteří snaží hledat kořeny v minulosti a k ní patří i tištěná česká kniha s ručně kreslenými obrázky.

Moje děti mi sice říkají, že jsem moderní mamka, ale někdy nad mými názory kroutí hlavou. Například můj nejmladší syn Jakub, kterému je 26 let, se mi už dlouho snaží moji milovanou knihovnu vecpat do supermoderní elektronické čtečky. Já jsem ale měla vždycky ráda tištěné knihy, možná proto, že oba moji rodiče pochází z tiskařských rodin.

Na co ve svém životě vzpomínáte nejraději?

Já jsem vždy měla a myslím, že i teď mám velmi pestrý život. Těžko tedy vybrat jedinou epizodu v mém životě. Ráda samozřejmě vzpomínám na svá velmi mladá léta ještě na gymnáziu, kdy jsme s kamarádkami (které mám dodnes) chodily každý pátek a sobotu po diskotékách a nesmírně se bavily. Později na univerzitě už to bylo jiné. Chodila jsem do práce, kterou jsem ale měla velmi ráda. Starala jsem se o malé děti v miniškolce, takže to byla pro mě tehdy velká zkušenost pro výchovu vlastních dětí. Po získání doktorátu jsme s manželem odjeli pracovně do Anglie, kde jsem dostala nabídku přednášet na univerzitě v Salfordu, kde jsem sama studovala čtyři měsíce, když mi bylo 24 let. Tam se nám také narodil náš první syn Matyáš. On i Sofie chodili do tamní školy, takže už odmala uměli perfektně anglicky. Samozřejmě jsme často jezdili do Čech za příbuznými, ale celkově jsme tam strávili patnáct let. Amálie i Jakub už chodili do školy v Čechách. Poté, co jsme se vrátili, začala jsem přednášet na Masarykově Univerzitě. V té době jsem se také vrhla na psaní. Manželova i moje práce nám umožnila střídat se v péči o děti, takže jsme se mohli oba plně věnovat jak rodině, tak práci. Dnes si zas užívám, že jsou děti z domu a já si můžu více vybírat, čemu se budu věnovat. Jak říkám, mám pestrý život. Snad jedině bych si ubrala pár let, nikoliv ale zkušeností.

Na svůj věk vypadáte dobře, jak se udržujete v kondici?

Jednoduše. Žiju aktivně. Navíc doba to vyžaduje. Dávno jsou pryč ty časy, kdy se šedesátiletí těšili na důchod. Dnes víme, že důchod je v lepším případě jen malým kapesným, které dostanete po sedmdesátce. Všechny moje kamarádky a kolegyně neustále pracují na nových projektech, nebo vedou své firmy. Takže mi to ani nepřijde. To jen moje jedenadevadesátiletá matka mě neustále lituje, že my její děti už důchod jaký kdysi býval, nikdy nezažijeme. Těžko jí ale můžu něco vysvětlit. Vyrostla v naprosto jiných podmínkách komunistického režimu a s některými změnami se nesžila dodnes. Můj otec letos oslavil 94. narozeniny, ale moc se za ta léta nezměnil. Pořád si zachoval svůj optimismus a víru v naši (tedy moji a sestřinu) budoucnost. Přestože je mi 65 a jí 67 let, podporuje naše plány stále s nadšením. Kéž bych jednou byla v jeho věku jako on. Zdravotně jsou na tom moji rodiče poměrně dobře (vzhledem ke svému věku), ačkoliv už mají nějaké problémy s pohyblivostí. Přestože se kdysi rozvedli, nastěhovali se teď oba na stáří k nám do domu. Když jsou naše děti různě ve světě, máme v domě spoustu místa. Jezdí k nám pečovatelky, které nám vypomůžou. Zdá se, že vitalitu mám tedy v genech. Samozřejmě, že nějaké ty roky na sobě již cítím. Kůže je

povadlejší, častěji mě bolí záda a šedivé vlasy zakrývám přelivem. Tramvaje ale dobíhám pořád. V mládí jsem začala cvičit jógu, bylo to tehdy hrozně moderní, a zůstala jsem u toho celý život. Dokonce se mi podařilo přimět k tomu i svého o pět měsíců staršího muže, který se na to nejdříve moc netvářil, ale myslím, že mu to prospívá. I když to nepřízná. Manžel se také začal věnovat pěstování vína (asi to má po svém dědečkovi), takže si oba dáváme přiměřenou zdravotní dávku každý den.

Jaké jsou Vaše další plány, na co se těšíte?

Teď aktuálně se těším na Vánoce a na to, že v našem domě bude zase na pár dní plno. I když zrovna já si nemůžu stěžovat. Výhodou dobře vychovaných čtyř dětí je, že nikdy nejste sami. Jednou zavolá jedna dcera, pak přijede syn, který už má svou rodinu, takže mám občas i babičkovské povinnosti. Ti dva nejmladší, Amálka a Kubík, pořád studují a poznávají svět, ale stále se k nám vracejí.

Příští rok hned zjara plánujeme s manželem odjet na pár měsíců do Anglie za známými (jsou to naši bývalí sousedé) a zavzpomínat na to, jak jsme tam kdysi žili. Na další semestr chystám nový předmět, který se bude jmenovat Single, bez dětí a v práci. Tak snad se dozvím, jaký je současný názor dnešních mladých studentů na danou problematiku. Čeká mě taky pár konferencí, psaní pravidelného sloupku do časopisu a pokud přijde dobrý nápad, rozepíšu další knihu.

Sklenářová Jitka

V Berlíně, 27. června 2014

Milá Helenko,

mnohokrát Ti děkuji za krásné blahopřání k narozeninám. Těším se, až tu pětadesátku společně oslavíme... Napadlo mě, že bychom to mohly spojit s Tvým svátkem a udělat nějaké delší letní setkání. Nejlíp u vás na chatě v Beskydech, ale kdyby se Ti chtělo, vezmi Sašu a přijedte k nám.

Jak se vám dvěma vlastně vede? Dlouho jsem o Tobě ani o Sašovi nic neslyšela... Máte se dobře? Měly bychom si psát častěji, nejen tehdy, když je co slavit (což přeci jen není tak často). Mám sice spoustu skvělých kolegů na univerzitě, ale často si říkám, že mi chybí někdo, s kým bych mohla vzpomínat... Když mám chvíli volna, prohlížím si staré fotky a vzpomínám, jak jsme spolu chodily do baletu a učitelka nás neměla ráda, protože nám to

nešlo... Nebo jak jsme pokaždé vyšly moc pozdě a musely běžet do školy, aby nám nezamkli šatnu. Ale když se do Tebe potom Kolda zakoukal, nemusely jsme spěchat, protože na nás vždycky čekal, aby Tě viděl... Nejradši ale vzpomínám na to, jak jsme mezi psaním našich bakalářek tvořily i milostný dopis pro Sašu. Byl to první takový dopis, který jsem psala, a ani nebyl můj! :) Nutila jsi mě, abych Ti řekla, co tam napsat a jak mu všechno vysvětlit – a pak ještě opravit pravopisné chyby, pamatuješ? Ale zabralo to! Tehdy jsem měla pocit, že celý ten příběh je jako z telenovely, ale teď jsem si tím už úplně jistá. To čtyřicáté výročí svatby oslavíte tuším už letos, že? Mám z vás takovou radost...

Mí kolegové jsou zkrátka mladší než já, a přestože jsem moc ráda, že se díky nim aspoň jednou týdně dostanu do společnosti, třeba do divadla nebo do kavárny, bavíme se spíš o práci, o výzkumu, přemýšlíme o tom, co by se na naší univerzitě dalo vylepšit a nadáváme na nesmyslné papírování, které nám zabírá tolik času... Co se týče osobního života, většina z nich teď vychovává své první děti, takže se naše diskuse točí okolo výběru škol a školek a rodinných krizí spojených s návratem manželek a maminek do práce. Ne že bych s tím měla málo zkušeností, ale moje dcery a syn by k tomu jistě měli víc co říct, protože si tímhle obdobím prošli – na rozdíl ode mě – relativně nedávno.

Věřila bys tomu, že Sophii bylo na jaře už patnáct? Je z ní velká slečna, chytrá po mamince a šikovná po tatínkovi, má i jeho modré oči. Když se ze mě v padesáti stala babička, byl to solidní šok. Najednou jsem si připadala stará... A to nemluvím o své mamince – ta si ovšem na roli prababičky rychle zvykla a se Sophinkou se tehdy hodně sblížily. Někdy si říkám, že vzhledem k tomu, jak se prodlužuje věk, kterého se s velkou pravděpodobností dožijeme, dává smysl odkládat první dítě až za třicítku. Já jsem nic podobného neudělala, ale opravdu jsem netušila, že naše holky půjdou stejnou cestou.

S maminkou je to teď o něco horší, po tom, co umřel tatínek, jsme ji s Honzou vzali k sobě domů. Naštěstí je pořád čilá, takže se stará o své orchideje a nevyžaduje zvláštní péči, i když už docela dost zapomíná, třeba děj filmů, na které se dívá, nebo kamarády svých pravnuček. Zatím to není tak zlé, ale bojím se, protože nevím, jak to bude pokračovat a jestli včas poznám, že už je s ní moc špatné. Honza ale pracuje doma, takže na ni přes den dohlíží a čas od času ji zaveze k doktorovi, když je potřeba. Někdy si ale říkám, co kdyby se něco stalo mně? Kdo by se o ni pak postaral? Musím se o ni přece postarat, ona se o mě přeci také starala. Cítím se za maminku zodpovědná, a tak už moc necestuji, protože jí chci být nablízku. Posledních několik let odmítám nabídky na zahraniční spolupráci a snažím se cestovat co nejmíň. Přestože jezdit po konferencích po celém světě byl můj sen, vím, že teď bych měla

být víc doma. Zahraniční akce, na které mě zvou, si pečlivě vybírám, a pokud se někam vypravím, nestrávím tam víc než pět dní. Dřív by mi nedělalo problém zůstat třeba měsíc a poznávat cizí země. Teď chci být mámě k dispozici, nikdy nevím, kdy mě bude nejvíc potřebovat.

Ačkoli se většinou cítím dobře a se zdravím větší problémy nemám, jsem unavená častěji a tak nějak jinak, než tomu bylo dřív. Jako by mi postupně ubývalo energie. Přestala jsem se cvičením a dávám přednost pomalým procházkám, při kterých se tolik neunavím. S Honzou jsme se vždycky chtěli procházet a neměli na to moc času, a tak si to teď můžeme konečně vynahradiť. V zimě se nejradši procházíme zasněženým večerním Berlínem a vzpomínáme, jak jsme se kdysi procházeli v Brně. Letní toulky městem si taky necháváme spíš na večer, kdy není takové vedro, a rádi si zajdeme na pšeničné pivo nebo výbornou kávu do naší oblíbené kavárny. Byly jsme tam i spolu, když jsi nás posledně navštívila, pamatuješ? Jak se ti tam tolik líbily obrazy, které zrovna vystavovali.

Občas si zajdeme na koncert nebo na výstavu, byl by hřích žít v takovém kulturním centru a nikam nechodit. Přesto se mi častěji stává, že když večer přijdu z práce, jsem unavená tak moc, že se mi nechce ani číst knihu, chci jen ležet a dívat se na dobrý film. Honza je na tom hůř, často se mi zdá vyčerpaný, mnohem víc než dřív. Navíc má problémy s křečovými žilami a kvůli sedavému zaměstnání i se zády. Myslím, že má bolesti, ale nechce se mnou o tom mluvit, možná se stydí...

Proč bychom se ale měli stydět za to, že stárneme? Spousta našich stejně starých kamarádů už odešla do důchodu, několik jich už odešlo... Ačkoli média pořád tvrdí, že šedesát je nových čtyřicet, není to tak. Ve čtyřiceti nás přece tolik kamarádů neopustilo. Každý druhý má vysoký tlak, každý třetí bojuje s rakovinou. Ještě jsme na tom přeci jen dobře, Honza i já pořád můžeme dělat svou práci a starat se o maminku. Bojím se ale toho, že jednoho dne to skončí, že se jednou ráno vzbudím a budu vědět, že jsem příliš stará. Víím, že to nebude tak náhlé, že změny můžou přijít i postupně, že kvůli únavě časem přestanu dělat spoustu věcí, které zvládám ještě dnes. Ale jak budu snášet pohledy ostatních, otrávené teenagery, které v šalině požádám, aby mě pustili sednout, netrpělivé řidiče, čekající až pomalu přeždu silnici...?

Vím, že Ty mě a mé obecnější úvahy pochopíš, protože naše obory jsou si tak blízké. Konec konců sociologie byla tvůj oblíbený předmět :) Snažím se přijít na to, jestli rostoucí počet seniorů způsobí společenskou a kulturní změnu v tom, jak je vnímáno stáří. Většina lidí dnes umírá v nemocnicích, a ne doma mezi blízkými. Zatímco za domácí porody bojují mladé

ženy, kdo bude bojovat za důstojné stáří a umírání? Náš přístup ke smrti by se mohl změnit, kdybychom ji neznali jen z televize.

Bojíme se neznámého, a proto se bojíme smrti – nevíme, co od ní čekat. A kult mládí a krásy je vlastně způsob, jak oddálit podobné myšlenky na smrt tím, že stáří schováme a odvrátíme se od něj. I když ale můžeme skrýt známky stárnutí před svým okolím, nemáme vrásky ani šedivé vlasy, ten vnitřní pocit tu přeci je, ta rostoucí únava, kterou před sebou neschováme, ale i vyrovnanost, úleva, že jsme splnili své úkoly, ačkoli se ještě musíme postarat o své rodiče, klid, protože už nemáme kam spěchat, ale i obavy z budoucnosti...

Jak dlouho ještě budeme žít? Dost dlouho na to, abychom poznali svoje pravnoučata? A co když budeme žít příliš dlouho, což je dnes také možné? Nebudeme potom velká přítěž pro své okolí? A jak se vyrovnáme s tím, že se o nás jednou budou starat naše vlastní děti? Ten ambivalentní pocit! I když se my dnes staráme o své rodiče a považujeme to za samozřejmé, nechceme, aby byly naše děti nuceny starat se o nás – jsou to přeci rodiče, kteří se mají starat o své děti, ne naopak!

Je tolik otázek a tak málo odpovědí, důležité je ale mít o nich s kým mluvit, vědět, že v tom nejsme sami. Ačkoli se to týká všech, o tom, co stárnutí přináší, se nemluví. A proto jsem tak ráda, že Tě mám a že s Tebou o tom mluvit můžu. Těším se na léto, až se zase uvidíme, ale těším se i na Tvůj dopis, jsem zvědavá, co je u vás nového.

Pozdravuj Sašu, mějte se hezky a buďte zdraví! Mám vás ráda.

Jitka